

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPÉRA

The Gershwins[®]
Porgy és Bess[®]
Porgy and Bess[®]

Írta: George Gershwin, DuBose & Dorothy Heyward és Ira Gershwin
By George Gershwin, DuBose & Dorothy Heyward, and Ira Gershwin

Tartalom

Alkotók és szereposztás	4
Cselekmény	8
A tizenharmadik	10
Egy déli író és egy északi zeneszerző operája	13
A Porgy-misztérium - Interjú Almási-Tóth András rendezővel	16

Contents

<i>Cast and creative</i>	4
<i>Synopsis</i>	20
<i>The thirteenth</i>	26
<i>An opera by a Southern writer and a Northern composer</i>	28
<i>The Porgy mystery - An interview with director András Almási-Tóth</i>	29

The Gershwins[®]

Porgy és Bess[®]

Porgy and Bess[®]

Opera három felvonásban, angol nyelven, magyar és angol felirattal

Opera in three acts, in English, with Hungarian and English subtitles

Írta By **GEORGE GERSHWIN, DUBOSE & DOROTHY HEYWARD, IRA GERSHWIN**

Rendező *Director* **ALMÁSI-TÓTH ANDRÁS**

Díszlettervező *Set designer* **SEBASTIAN HANNAK**

Jelmeztervező *Costume designer* **LISZTOPÁD KRISZTINA**

Koreográfus *Choreographer* **BARTA DÓRA**

Magyar nyelvű feliratok *Hungarian translation* **KENESEY JUDIT**

A gyermekkar vezetője *Head of the Children's Chorus* **HAJZER NIKOLETT**

Karigazgató *Chorus director* **CSIKI GÁBOR**

Bemutató: 2018. január 27., Erkel Színház

Premiere: 27 January 2018, Erkel Theatre

„A *Porgy és Bess* jelen formában történő bemutatása nem engedélyezett,
és ellentétes a mű színrevitelének követelményeivel.”

*“The manner in which this production of Porgy and Bess is being produced is unauthorized
and is contrary to the requirements for the presentation of the work.”*

Porgy **PALERDI ANDRÁS / SIR WILLARD WHITE**

Bess **LÉTAY KISS GABRIELLA**

Sporting Life **SZEMENYEI JÁNOS**

Crown **SZEMERÉDY KÁROLY**

Jake **ERDŐS ATTILA**

Clara **KRISZTA KINGA**

Robbins **UJVÁRI GERGELY**

Serena **FODOR GABRIELLA**

Maria **BALGA GABRIELLA**

Mingo **PAPP BALÁZS**

Peter **PÁL BOTOND**

Frazier / Temetkezési vállalkozó *Frazier / Undertaker* **KÁLDI KISS ANDRÁS**

Rákárus / Nelson *Crab Man / Nelson* **NINH DUC HOANG LONG**

Nyomozó *Detective* **KÁLID ARTÚR**

Mr. Archdale / Halottkém *Mr. Archdale / Coroner* **EMBER MÁRK**

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara, Énekkara és Gyermekkara

Featuring the Hungarian State Opera Orchestra, Chorus and Children's Chorus

Karmester *Conductor* **DÉNES ISTVÁN**

Cselekmény

I. felvonás

1. jelenet

A dél-karolinai Charlestonban, a Catfish soron él egy fekete közösség. Egyik este az udvaron Clara énekel altatót kisbabájának. Ura, Jake, a drogdíler Sporting Life és más férfiak kockáznak. Robbins is csatlakozik hozzájuk, akit párja, Serena nem szívesen enged a játékba. Clara kisbabája még mindig nem aludt el, Jake veszi át a kicsit – majd ő megmutatja, hogy kell elaltatni egy gyereket! A kicsi azonban – a többiek nagy derűtségére – az ő dala után is csak sír. A mézárus Peter, majd a nyomorék koldus, Porgy érkezik haza. A férfiak leültetik őt körükbe. Nemsokára megérkezik a részeg, nagypofájú Crown, oldalán a nőjével, Bess-szel, akiért állítólag Porgy odavan. Az asszonyok, Serena és Maria megvetően nézik Besst, aki nagyokat húz a whiskys üvegből. A férfiak belemelegednek a játékba, Crown közben tovább iszik, szippant Sporting Life „csodaporóból” is, és egyre agresszívebbé válik. A játék végén Robbinsnak kedvez a szerencse, mire Crownnak elborul az agya, és nekiesik a nyertesnek. A többiek nem bírják lefogni a hatalmas férfit, aki végül halálra szúrja Robbinst. A társaság azonnal szétszéled, Bess pedig próbálja észre téríteni a hullarészeg Crown: tűnjön el, mielőtt a rendőrség odaér. Miatta nem kell aggódnia: Bess mindig talál valakit, aki gondoskodik róla... Miután Crown lelép, Sporting Life azonnal le is próbál csapni a nőre: magával akarja csábítani New Yorkba. Bess csodaport kér tőle, aztán elhajtja. A nő próbál bekéredzkedni valakihez, hogy meghúzhassa magát. Végül Porgy fogadja be.

2. jelenet

A közösség másnap a holttest mellett gyászol, Serena pénzt gyűjt a temetésre. Porgy és Bess lépnek be. Serena először visszautasítja Bess adományát, de a lány közli, hogy már nem Crownról, hanem Porgytól kapja a pénzt, így Serena elfogadja azt. A nyomozó lép be egy rendőrrel, és csakhamar Petert gyanúsítja a gyilkossággal, aki közli, ő látta, hogy Crown ölte meg Robbinst. Koronatanúként bevisszik Petert, amíg Crown elő nem kerül. A rendőrök távozása után a temetkezési vállalkozó jelenik meg. Bár Serenának nem sikerült elegendő pénzt összegyűjtenie, a vállalkozó végül hajlandó eltemetni Robbinst. A gyászolók spirituálét énekelnek Bess vezetésével.

II. felvonás

1. jelenet

Egy hónappal később, korán reggel Jake és halásztársai készülnek a másnapi kihajózásra. Clara félti a párját a tengertől, de Jake keményen dolgozik, hogy kisfiuknak minél szebb jövőt biztosíthasson. Porgy csak mosolyog: neki nincs szüksége többre, mint hogy vele legyen az Isten és a párja. Serena

és Maria megállapítják, hogy Porgy egészen kivirult, mióta Bess vele él. Sporting Life ólalkodik újra a környéken, hogy „csodaport” áruljon, de Maria elkergeti. Frazier „ügyvéd” keresi fel Porgyt, és közli vele, ahhoz, hogy Bess törvényesen élhessen Porgyval, a nőnek el kell válnia Crownától. Bár Bess és Crown nem is voltak házasok, Porgy kifizeti Fraziernek a másfél dollárt a válásért.

Egy uraság, Mr. Archdale érkezik, és Porgy felől érdeklődik. A közösség tagjai vonakodnak választ adni neki, míg ki nem derül, hogy jó hírt hozott: régről ismeri Petert, és kifizette érte az óvadékat. Bess egyedül marad, és újra Sporting Life környékezi meg: fényes New York-i élettel kecsegteti, és droggal kínálja. Bess mindkettőt visszautasítja, de Sporting Life nem tágít. Porgy kergeti el a dílet. Porgy és Bess szerelmet vallanak egymásnak. A többiek a Kittiwah-szigeti piknikre indulnak, és Besst is sürgetik, hogy tartson velük. Bess nem akarja egyedül hagyni Porgyt, de a férfi végül meggyőzi a nőt, menjen és szórakozzon nélküle nyugodtan.

2. jelenet

A Kittiwah-szigeten folyik a mulatság: Sporting Life vezetésével féktelenül szórakozik a társaság nagy része. Serena leteremti őket, majd figyelmeztet mindenkit, hogy ideje indulni: hamarosan indul vissza a hajó. Bess is menne a többiek után, amikor a bozótból füttyent valaki. Crown az. Bess hiába próbál kitérni előle, végül képtelen ellenállni a férfinak.

3. jelenet

Egy héttel később a Catfish sorról Jake és a többi halász korán a kikötőbe indulnak. Peter érkezik haza: végre kiengedték az óvadék lerakása után. Porgy szobájában Bess magánkívül, lázas betegen fekszik, amióta hazajutott a szigetről. Serena imát mond Bessért, és megígéri Porgynak, délutánra semmi baja nem lesz az asszonynak. Az epres asszony és a rákárus éneke hallatszik. Bess magához tér. Porgy nyugodtan elmondja neki: tudja, hogy Crownnal volt a szigeten, és csak Bessen áll, hogy vele vagy Crownnal akar-e maradni. A nő őszintén kéri Porgyt, ne hagyja, hogy Crown elvigye őt. A férfi megígéri, hogy vigyázni fog rá. Clara tér vissza aggódva a partról: sosem látta a vizet ilyen feketének. Maria próbálja nyugtatni őt, de hamarosan megkondul a hurrikánt jelző harang.

4. jelenet

A Catfish sor lakói imádkoznak, hogy megmeneküljenek a vésztől. Bessnek épp azon jár az esze, hogy ilyen ítéletidőt biztos nem él túl Crown a szigeten, amikor kopogtatnak. Az ajtón Crown lép be, Bessért jött. A nő kijelenti, hogy ő már Porgy asszonya, de Crown csak nevet. Clara egyszer csak felsikolt az ablaknál: felborult Jake hajója. Bessre bizza kisbabáját, és a partra rohan. Bess aggódik, amiért Clara egyedül indult el az ítéletidőben, és kéri, hogy valamelyik férfi induljon utána. Egyedül Crown merészkedik ki a tomboló viharba. A többiek tovább imádkoznak.

III. felvonás

1. jelenet

A közösség a viharba veszett Clarát, Jake-et és Crownt gyászolja. Bess énekel altatót Clara kisbabájának. Kiürül a tér. Egyszer csak Crown lopózik be a kapun, és titokban Porgy ajtaja felé onson. A férfi azonban időben észreveszi és leszúrja Crownt, aki holtan esik össze.

2. jelenet

Másnap a nyomozó látogat el ismét a Catfish sorra, ezúttal a halottkémmel. Porgyt akarják bevinni, hogy azonosítsa Crown holttestét. Porgy rettenetesen megijed attól, hogy újra kelljen látnia a halott Crown arcát, és mindent igyekszik elkövetni, hogy kibújjon a feladat alól, de végül elviszik a rendőrök. Sporting Life azzal ijesztgeti Bess-t, hogy Porgyt örökre lesittelik. Ismét a New York-i étellel és csodaporral csábítja. Bess ellenáll, de a diler otthagya egy adag szert a lánynak.

3. jelenet

Egy héttel később hazaengedik Porgyt, aki boldogan meséli a lakóknak, hogy meggazdagodott a kockajátékkal a börtönben; ajándékokat is hozott. Egy valakit nem lát csak: Bess-t. A többiek kitérnek Porgy kérdései elől. Végül Serena és Maria mondják meg neki az igazat: Bess elhítte Sporting Life meséjét, és elment a férjével New Yorkba. Porgy elszántan útra kel, hogy megkeresse szerelmét.

A tizenharmadik

A *Porgy és Bess* különleges lenyomata az 1920-30-as évek Amerikájának, megítélése bemutatásától napjainkig meglehetősen vegyes – úgy politikai és szociológiai, mint zenei és színházi szempontból. Ahhoz, hogy ezeket a szempontokat megérthessük, nem árt valamelyest tisztában lennünk az afro-amerikai történelemmel.

A 16. század második felétől a 19. század közepéig afrikai rabszolgák millióit szállították a különböző európai hatalmak amerikai gyarmataira. Pár hónappal az amerikai polgárháború után, 1865-ben lépett érvénybe a 13. számú alkotmánymódosítás, amely törvényen kívül helyezte a rabszolgaságot és bármely egyéb, nem önként vállalt szolgaságot – kivéve az olyan eseteket, amikor ez törvényesen kiszabott büntetés része. Ez utóbbi kitétel azonban kikapart biztosított a rabszolga-felszabadítások miatt összeomlóban lévő déli gazdaságok részére, és tömegével kezdték valós vagy koholt vádak alapján letartóztatni és munkára kényszeríteni a feketéket. (Ugyancsak 1865-ben alakult meg a

Ku-Klux-Klan első csoportja.) Életbe léptek a déli államokban az ún. Jim Crow-törvények¹, amik a feketék elkülönítését írták elő: korlátozták szavazati jogukat, oktatásukat, a munkavállalást, külön iskolába, könyvtárba kellett járniuk, korlátozták a számukra kijelölt, fehérektől elkülönített helyeket a tömegközlekedési eszközökön, váró- és színháztermekben stb. 1877 és 1950 között az USA-ban mintegy 4000 afroamerikait lincseltek meg. A feketék színházi és filmes megjelenésében, illetve megjelenésében is érezhető volt a szegregáció. Bár északon már a polgárháborút megelőző időszakban voltak kiemelkedő színes bőrű koncerténekesek², a fekete zeneszerzők és előadóművészek a déli államokban jobbra csak minstrel show-kban³ jutottak szerephez.

Egy déli író és egy északi zeneszerző operája

DuBose Heyward amerikai költő, író a dél-karolinai Charlestonban nőtt fel az 1900-as évek elején, és már gyermekkorában magába szívta a gullah⁴ kultúrát, nyelvet és zenét. A feketékkel szembeni hátrányos megkülönböztetésekre, kegyetlenségekre már pályája kezdetétől igyekezett felhívni a figyelmet. *Gamesters All* című versében⁵, amely miatt először kezdett rá odafigyelni Amerika, azt az élményét örökítette meg, amikor a szeme láttára lőtt le egy fehér rendőr egy fekete férfit, amiért azt tiltott kockajátékban vett részt. Heyward íróként 1925-ben vált ismertté *Porgy* című kisregényével, melynek hőiséhez a minta egy charlestoni béna, fekete koldus, Samuel Smalls volt – vagy ahogy mindenki hívta: „kecskefogatos Sam”. Heyward a regényt feleségével, Dorothyval dolgozta át színdarabbá, amely 1927-ben debütált a New York-i Guild Theatre-ben, afroamerikai színészekkel.

Heyward kisregénye 1926 szeptemberében egy fiatal New York-i zeneszerző kezébe került. George Gershwin nevét először dal- és musicalszerzőként ismerte meg Amerika, de a komponista nem elé-

¹ Jim Crow: egy 1828-as minstrel-dal, a *Jump Jim Crow* parodizált fekete karakterének neve. 1838-ra a pejoratív „néger” szinonimájává vált. Innen kapták nevüket később a szegregációs törvények.

² Például Elizabeth Taylor-Greenfield, a Hyers-nővérek, Marie Selika Williams.

³ Minstrel show: eredetileg feketére festett arcú („blackface”) fehérek által előadott varietéműsor dalokkal, tánccal és komikus jelenetekkel, melyekben többnyire a feketéket gúnyolták, bárgúnak, lustának, babonásnak állítva be őket. Később abszurd módon feketéket is felléptettek a műsorokban.

⁴ Gullah (vagy geechee): az Amerikába szállított, különböző törzsekből és etnikai csoportokból származó afrikaiak tradíciói, nyelve és zenéje az Újvilágban keveredni kezdett. A déli Georgia és Dél-Karolina területén élő feketék közös kultúrkincse *gullah* néven lett ismert. Jellegzetes dialektusuk egy angol alapú kreol lett, amelyet különböző afrikai nyelvek szavaival kevertek. Ezt használta DuBose Heyward és Ira Gershwin is a *Porgy és Bess* dalszövegeiben.

⁵ A vers pár sora később a *Porgy és Bess* librettójába is belekerült: „Oh, nobody knows when de Lord is goin’, ter call, Roll dem bones.” stb.

gedett meg a könnyebb műfajjal: 1922-ben, 24 éves korában mutatták be első (jazz-)operáját, az egyfelvonásos *Blue Mondayt*, melynek főhősei feketebőrűek voltak. A darab inkább kedvezőtlen, mint vegyes fogadtatásra talált, de érezni rajta a későbbi szimfonikus művek és a *Porgy és Bess* ígérését. Gershwin hamarosan szimfonikus jazz-zeneszerzőként is bevonult a köztudatba a *Kék rapszódia*val (1924), az *F-dúr zongoraversennyel* (1925) és az *Egy amerikai Párizsbannal* (1928). Benne látták az amerikai komolyzene jövőjét.

Heyward kisregényében Gershwin rögtön meglátta a lehetséges jazzoperatémát. Elfoglaltságaik miatt azonban az alkotók nem kezdtek azonnal munkához. Amikor Heywardtól meg akarták venni a *Porgy* jogait egy tervezett musicalhez, melyben a főszerepet a kor legnépszerűbb blackface komikusa, a fehér Al Jolson alakította volna, az író megsürgette Gershwint, és 1933-ban hozzáfogtak a munkához George bátyja, a szövegíró Ira segítségével. A második Gershwin-opera iránt a Metropolitan Opera is élénken érdeklődött, de a zeneszerző visszautasította az ajánlatot: egyrészt tudta, hogy a Metben lehetetlen lenne fekete énekesekkel bemutatni a darabot⁶, másrészt széles tömegekhez kívánt elérni a darabbal. 1935 szeptemberére készült el a monumentális mű: mintegy 4 és fél órányi zenei anyag. A bemutatót 1935. szeptember 30-án tartották a bostoni Colonial Theatre-ben, majd továbbvitték a produkciót New Yorkba, Detroitba, Pittsburgh-be, Chicagóba és Washington D.C.-be.

Az opera fogadtatása igen vegyes volt. A vajt fülű zenekritikusok főként abba kötöttek bele, hogy nemigen lehet eldönteni, mi is a darab műfaja valójában: musical, operett vagy opera; továbbá kifogásolták, hogy bár Gershwin „folk opera”-nak nevezi művét, a *Porgy* nem tartalmaz autentikus fekete muzsikát. Sok afroamerikai zokon vette továbbá, hogy Heyward és Gershwin műve a feketéket kábitószerező, bűnöző, erőszakos emberekként állítja be; illetve, hogy a darab a 20. században afféle „művészeti gettóvá” vált, amelyben nyugodt szívvel foglalkoztathattak fekete énekeseket, míg a többi, „fehér operában” nem engedték őket komoly szerephez. Harold Cruse afroamerikai szociológus egyenesen így nyilatkozott a *Porgy* kapcsán: *„A legdíszesebb, legellentmondásosabb kulturális jelkép, amelyet a nyugati kultúrában valaha is létrehoztak. A Porgy és Bessnek egy múzeumban a helye, és egy magát valamire is tartó afroamerikai jobb, ha nem akarja megnézni, vagy hogy őt nézzék benne.”* Ennek ellenére és ezzel együtt a *Porgy és Bess* az operairadalom egyik fontos ékköve, amely gyönyörű melódiáival és fontos társadalmi szerepvállalásával a mai napig a zenés színpadok egyik kedvelt darabja. A művet Európában először 1943-ban mutatták be a náci megszállás alatt álló Koppenhágában, dán nyelven, dán operaénekesekkel. 1945-ben Zürichben a magyar Kovács Dezső énekelte Porgy szerepét. A Magyar Állami Operaház műsorán 1970-ben szerepelt először a darab az Erkel Színházban: Mikó András rendezése 1983-ig 144 előadást ért meg.

⁶ 20 évvel később, 1955-ben lépett fel először fekete énekes a Metropolitanban: Marian Anderson Ulricaként Verdi *Álarcosbábjában*.

Palerdi András, Káldi Artúr

A Porgy-misztérium

Interjú Almási-Tóth András rendezővel

Gershwin „fekete” operáját magyar szereplőgárdával állítja ki az OPERA. Ez egy rendező számára igen speciális helyzetet teremt. Hogy állt hozzá az alkotói folyamathoz?

Nagyon sok olyan opera van a zeneirodalomban, ami nem Európában, hanem egy számunkra szokatlan, idegen kultúrában játszódik – gondoljunk csak a *Turandottra*, az *Aidára*, a *Pillangókisasszonyra* vagy a *Nabuccóra*. Én úgy gondolom, hogy ezeknek a műveknek a hiteles tolmácsolása nem abban rejlik, hogy minél autentikusabb környezetet teremtsünk, és úgy tegyünk, mintha a magyar, olasz, litván, német stb. énekes kínai, japán vagy afroamerikai lenne. Ha így tennénk, csupán imitálnánk, ábrázolnánk, és maximum egy egzotikum, egy „érdekesség” jönne létre. Mivel a magyar szereplőgárda adott volt, fel sem merült bennem, hogy feketére fessük a művészeket, hiszen az ún. blackface-műfaj a 20. század eleji Amerikában a feketéken gúnyolódó minstrel show-k sajátja volt, és maguk a szerzők is határozottan elhatárolódtak attól az Egyesült Államokban, hogy feketére mázolt fehér énekesek alakítsák operájuk szereplőit. Másrészt, ha a *Porgy*t ma egy autentikus fekete közösségbe helyezve mutatnánk be a magyar közönségnek, az véleményem szerint nem közelebb hozna, hanem éppen el-távolítana a darab által felvetett kérdésektől és üzenettől. Ha azt látom, hogy *Aida* egy barnára festett rabszolga a kasírozott Nilus-parton, az egzotikum. De ha azt látom, hogy *Aida* egy számára idegen ország palotájában takarítónő (Daniel Slater 2015-ös rendezése a Holland Parkban – a szerk.), ahhoz sokkal inkább tudok kapcsolódni, és színházi értelemben is érdekesebb, izgalmasabb helyzet születik.

Ez a rendezés elemeli a történetet a reális közegéből, és a misztériumjáték felől közelíti meg a darabot.

A *Porgy* zenei szerkezete és dramaturgiája sem realista. Egy nagy közösséget látunk, amelyből 5-6 szereplő emelkedik ki: nekik van saját sorsuk, történetük, a többiek afféle „sorsközösséget” alkotnak. Ez tehát egy oratorikus szerkezet: a tömegből pár szólísta emelkedik ki. Az én elképzelésemben a *Porgy* és *Bess* üzenete ebben az előadásban, ezzel a szereplőgárdával úgy tud érvényre jutni, ha szcenírozott oratóriumként fogjuk fel a művet, nem pedig verista, hiperrealista előadásban ábrázoljuk a történetet. A darabban kiemelten fontos Clara kisbabája, aki a jövő ígéretének szimbóluma, Sporting Life személyében megjelenik a Sátán, és az elesettek, sérültek, bűnösök keresik a megváltást, az „Ígéret Földjét”. Mi ez, ha nem misztériumjáték?

Mi az, amit feltétlenül fontosnak tart közvetíteni a *Porgy* kultúrájából, történetéből?

Az eredeti környezetet és kultúrát magában hordozza maga az opera nyelve, ez a különleges déli fekete nyelv, annak költészete, löktetése és zenéje, amely a szerzők számára olyan kiemelt jelentőséggel bírt. A darabban ábrázolt közösség, jellemzően az afroamerikai életszemléletre – velünk, európai emberekkel ellentétben –, a leggyászosabb, legfájdalmasabb helyzetben is lát reményt: a siratóéneket is képes átváltani egy bizakodó, életigenlő dalba. Talán a nyomorból, otthontalanságból, kiűtöttségéből is lehetséges eljutni az „Ígéret Földjére”. Hogy ez az Ígéret Földje kinek mit jelent, és hogyan próbálja elérni, ez a központi kérdés az operában.

Létay Kiss Gabriella, Palerdi András, Balga Gabriella, Fodor Gabriella, Ninh Duc Hoang Long, Pál Botond, Papp Balázs
és az OPERA Énekkara / OPERA Chorus

Synopsis

Act One

Scene 1

Catfish Row, in Charleston, South Carolina, is home to a Black community. One night in the courtyard, Clara is singing a lullaby to her little baby. Her husband, Jake, and the drug dealer, Sporting Life, are playing craps with some other men. They are joined by Robbins, whose woman, Serena, is reluctant to let him play. Clara's little baby still hasn't fallen asleep. Jake takes hold of the little one - he'll show everyone how to put a child to sleep! To the great amusement of the others, however, the baby just cries after he finishes his song. Peter the honey-seller arrives home with the crippled beggar Porgy. The men sit him down close to them. Soon the drunk and big-mouthed Crown arrives. At his side is his woman, Bess, with whom Porgy is supposedly smitten. The women, Serena and Maria, look accusingly at Bess, who takes great swigs from the whiskey bottle. The men grow absorbed in their dice game. Crown, meanwhile, continues to drink and snort from Sporting Life's "happy dust" as he grows increasingly aggressive. The game ends with Robbins as the lucky winner, sending Crown into a blind rage. Too powerful to be restrained by the other men, Crown attacks the victorious Robbins, eventually stabbing him to death. The company immediately scatters, as Bess attempts to return the completely inebriated Crown to his senses so that he'll run away before the police arrive. There's no need to worry about her, though: Bess always finds somebody to take care of her... After Crown clears off, Sporting Life wastes no time making his move on the woman: he wants to entice her to go to New York with him. Bess asks him for happy dust and sends him away. She then tries to find somebody who will take her in. Eventually, she is admitted by Porgy.

Scene 2

The next day, the community is mourning beside the corpse, as Serena collects money for the funeral. Porgy and Bess enter. At first, Serena rejects Bess's donation, but the girl informs her that she no longer gets her money from Crown. Now it comes from Porgy. Serena then accepts it. The detective enters with the policeman, and presently their suspicion falls on Peter, who tells them that he saw Crown kill Robbins. They take Peter in as a "material witness". After the police depart, the undertaker appears. Even though Serena hasn't managed to collect enough money, he eventually agrees to bury Robbins. The mourners sing a spiritual, with Bess in the lead.

Act Two

Scene 1

Early one morning around a month later, Jake and his fellow fisherman are getting ready to sail out the next day. Clara fears for the boys out on the sea, but Jake works hard to provide their young son with the brightest possible future. Porgy just smiles: all he needs are to have God and his woman with him. Serena and Maria agree that Porgy has been utterly thriving ever since Bess has been living with him. Sporting Life is again prowling the area, trying to sell “happy dust”, but Maria chases him away. The “attorney” Frazier finds Porgy and informs him that in order for Bess to live with Porgy legally, she has to first divorce Crown. Even though Bess and Crown were not even married, Porgy pays Frazier the dollar and a half for the divorce. A white gentleman, Mr. Archdale, arrives and inquires about Porgy. The members of the community are reluctant to answer him until it turns out that he has brought good news: he knows Peter from long ago and has paid his bond. Left alone again, Bess is once more approached by Sporting Life, who chatters to her about life in New York and offers her drugs. Bess rejects both, but Sporting Life won't give up, until Porgy eventually chases him off. Porgy and Bess profess their love for each other. As they get ready for a picnic on Kittiwah Island, the others urge Bess to come with them. Bess doesn't want to leave Porgy by himself, but he convinces her to go ahead and have fun without him.

Scene 2

On Kittiwah Island, the party is underway: Sporting Life leads most of the company in unbridled fun. Serena scolds them, and then warns them that it's time to go: the boat is about to depart. Bess is about to follow the others when somebody whistles from the bushes. It's Crown. Bess tries to avoid him, but it's no use. In the end, she is unable to resist him.

Scene 3

A week later, Jake and the other fishermen leave Catfish Row for the port. Peter arrives home, free on bail. In Porgy's room, Bess has been lying ill and delirious with fever ever since she returned home from the island. Serena says a prayer for Bess and promises Porgy that the sick woman will be back in good health by the afternoon. The singing of the strawberry woman and the crab man is heard. Bess comes to. Porgy calmly tells her that he knows she was with Crown on the island, and it is up to her alone whether she wants to stay with him or go with Crown. She sincerely asks Porgy not to let Crown take her away. He promises to look out for her. Clara anxiously retruns from the shore: she's never seen the water looking so black. Maria attempts to calm her, but soon the hurricane bell is heard tolling.

Scene 4

The inhabitants of Catfish Row are praying to be spared from danger. Just as it occurs to Bess that Crown is certain not to survive such a huge gale on the island, there comes a knocking on the door. In comes Crown, there for Bess. She informs him that she is Porgy's woman now, but Crown just laughs. Then Clara screams by the window: Jake's ship has capsized. She hands her baby to Bess and rushes to the shore. Bess is worried that she went outside in the storm all alone, and asks one of the men to head after her. Only Crown ventures out into the raging gale. The others continue to pray.

Act Three

Scene 1

The community mourns Clara, Jake and Crown, all lost in the gale. Bess sings a lullaby to Clara's little baby. The space empties out. Then Crown steals in through the gate and sneaks toward Porgy's door. Porgy, however, notices Crown in time and stabs him dead.

Scene 2

The next day, the detective visits Catfish Row again, this time with the coroner. They want to bring Porgy in to identify Crown's corpse. Porgy is terrified at the thought of having to see Crown's face again and tries to do everything to avoid the duty. Eventually, however, the policemen take him away. Sporting Life alarms Bess by telling her that Porgy will spend his life behind bars. He again entices her with tales of New York life and happy dust. Bess resists him, but the dealer leaves a dose of the drug for her.

Scene 3

A week later, Porgy is allowed home and happily tells the inhabitants how he got rich playing craps in prison; he has even brought gifts. There's one person, however, whom he doesn't see. After everyone dodges his questions, Serena and Maria finally tell him the truth: Bess believed Sporting Life's story and went with him to New York. Full of resolve, Porgy gets underway to find his beloved.

Kriszta Kinga, Papp Balázs, Fodor Gabriella, Balga Gabriella, Palerdi András, Létay Kiss Gabriella
és az OPERA Énekkara / OPERA Chorus

The thirteenth

Porgy and Bess presents an extraordinary image of the United States of the 1920s and 1930s that still elicits highly diverse judgments – in terms of both political and social aspects as well as musical and dramatic ones. Some familiarity with African American history can help understand these perspectives.

From the second half of the 16th century to the middle of the 19th century, millions of African slaves were transported by various European powers to their American colonies. In 1865, a few months after the end of the American Civil War came the ratification of the Thirteenth Amendment abolishing slavery and other forms of involuntary servitude – except in those cases stipulated by law as punishment for a crime. The latter provision, however, provided a loophole for the Southern plantations, which were collapsing as a result of the abolition of slavery, and masses of black people were convicted, on real or trumped-up charges, and forced into labour. (The first Ku Klux Klan group was also established in 1865.) The so-called Jim Crow laws¹ were introduced in the Southern states, which enforced the segregation of Black people: their rights to vote, education and employment were restricted, they had to attend segregated schools and use separate libraries, and they had to sit in designated places, segregated from white people, when travelling on public transportation vehicles and in waiting rooms and theatres. Between 1877 and 1950, around 4,000 African Americans were lynched. Segregation was also evident in the presence and depiction of Black people in theatre and film. Although there had been outstanding Black concert singers in the North even before the Civil War², in the South, Black composers and musicians usually only found roles in minstrel shows.³

¹ Jim Crow: a minstrel song from 1828 and the name of the parodied Black character of the minstrel song *Jump Jim Crow*. By 1838, it had become a synonym for the derogatory term "negro". The segregation laws took their name from this.

² E.g. Elizabeth Taylor-Greenfield, the Hyers Sisters and Marie Selika Williams.

³ Minstrel show: originally a variety show performed by white people with their faces painted black ("blackface") with songs, dance and comic scenes, in which African Americans were mocked, being presented as stupid, lazy and superstitious. Later on, Black people also appeared in such programmes.

Szemerédy Károly, Létay Kiss Gabriella

An opera by a Southern writer and a Northern composer

American poet and writer DuBose Heyward grew up in Charleston, South Carolina in the early 1900s and inhaled Gullah⁴ culture, language and music from a very young age. He attempted to draw attention to the discrimination and cruel treatment suffered by Black people from the very start of his career. In *Gamesters All5*, the poem that first made America take note of him, he immortalised an incident he had personally witnessed when a white policeman shot a Black man dead for taking part in an illegal dice game. Heyward became well known in 1925 with his novel *Porgy*. The model for its hero was a crippled Black street-beggar in Charleston named Samuel Smalls, or “Sammy the Goatman”, as he was universally known.

Heyward and his wife Dorothy adapted the novel for a play, which was premiered at the Guild Theatre in New York in 1927 with African American actors and actresses. In September 1926, a young New York composer came across Heyward’s novel. America’s had first encountered George Gershwin as a composer of songs and musicals, but these lighter genres did not satisfy him: his first (jazz) opera, the one-act *Blue Monday*, which featured Black characters in the main roles, was premiered in 1922, when he was 24. Although the reception was more unfavourable than mixed, the promise of his later symphonic works and *Porgy and Bess* is evident in it. Gershwin soon gained renown as a symphonic jazz composer with *Rhapsody in Blue* (1924), *Piano Concerto in F Major* (1925), and *An American in Paris* (1928) and was regarded as the future of American classical music.

Gershwin immediately recognised the potential in Heyward’s novel for adaptation as a jazz opera. Due to their other obligations, however, the creators were not able to begin work on it immediately. When Heyward was asked to sell the rights to *Porgy* for use in a musical in which the main character would have been played by the most popular blackface comedian of the period, the white Al Jolson, the writer urged Gershwin to get started, and they began work in 1933 with the help of the composer’s brother, the writer Ira Gershwin. The Metropolitan Opera was highly interested in the second Gershwin opera, but the composer rejected the proposal: firstly, because he was well aware that it would be impossible

⁴ Gullah (also Geechee): The traditions, language and music of different tribes and ethnic groups of Africans transported to America began to merge in the New World. The culture of Blacks living in Georgia and South Carolina came to be known as *Gullah*. Their characteristic dialect was a Creole language based on English with words from different African languages. DuBose Heyward and Ira Gershwin used it in the lyrics of *Porgy and Bess*.

⁵ A few lines of the poem were later included in the libretto of *Porgy and Bess*: “*Oh, nobody knows when de Lord is gain ter call, Roll dem bones.*” etc.

to show the opera with a Black cast at the Met⁶, and secondly, because he wanted to reach a wider audience. The monumental work, almost four and a half hours of music, was finished in September 1935. The world premiere was held at the Colonial Theatre in Boston on 30 September 1935, and then the production was taken to New York, Detroit, Pittsburgh, Chicago and Washington D.C.

The reception of the opera was quite mixed. Refined music critics mainly objected that it was not really possible to decide which art form it was: a musical, an operetta, or an opera; they also criticised Gershwin for calling his piece a “folk opera”, even though *Porgy* does not contain any authentic Black music at all. Many African Americans took offense at the fact that Blacks were presented as drug addicts, criminals and violent people. Also, as the 20th century progressed, the piece became a kind of “artistic ghetto”, where theatres felt free to engage Black singers who were not given major roles in the other “white” operas. African American sociologist Harold Cruse flatly declared *Porgy* to be “*the most dissonant and contradictory cultural icon that has ever been created in Western culture. Porgy and Bess belongs in a museum and no self-respecting African American should want to see it, or be seen in it.*” In spite of this, and at the same time, *Porgy and Bess* is a significant gem of the opera literature whose beautiful melodies and important social role continue to make it a beloved piece of musical drama to this day.

The opera was first premiered in Europe in Nazi-occupied Copenhagen in 1943, where it was sung in Danish by Danish opera singers. The Hungarian Dezső Kovács sang the role of Porgy in Zurich in 1945. The Hungarian State Opera first staged the work in 1970, at the Erkel Theatre, in a production by András Mikó that ran until 1983, for a total of 144 performances.

The Porgy mystery

An interview with András Almási-Tóth

The Hungarian State Opera is mounting Gershwin’s “Black” opera with a Hungarian cast. This creates a very special situation for the director. How did you approach the creative process?

There are a great many operas in the musical literature that do not take place in Europe, but instead in a culture that is unusual and alien to us – it’s enough just to mention *Turandot*, *Aida*, *Madama Butterfly*, and *Nabucco*. In my view, a credible interpretation of these works does not lie in creating an

⁶ It was only 20 years later, in 1955, when Marian Anderson became the first African American singer to appear at the Met, taking the stage as Ulrica in Verdi’s *Un ballo in maschera*.

Létay Kiss Gabriella és a Magyar Nemzeti Balett művészei / Hungarian National Ballet

environment that is as authentic as possible and pretending that a Hungarian, Italian, Lithuanian, or German singer is actually Chinese, Japanese or African American. If we were to do so, we would simply be imitating and illustrating, and the result would be at most something exotic and “interesting”. As the Hungarian cast was a given, it never even occurred to me to paint the singers black, because the so-called “blackface” genre in early 20th century America was an element of the minstrel shows that mocked Blacks, and the authors themselves emphatically rejected the use of white singers painted black to play the characters in their opera in the United States. On the other hand, if we showed *Porgy* to the Hungarian audience today by setting it in an authentic Black community, in my opinion, it would not bring them closer to it, but rather distance them from the questions and messages raised by the opera. If I see a slave in brown makeup on the bank of a matboard Nile in *Aida*, then that is exotic. But if I see *Aida* as a cleaner working in a palace in a country that is foreign to her (editor’s note: Daniel Slater’s 2015 production at Opera Holland Park), I can comprehend it much better, and, dramatically, a more interesting and exciting situation is created.

This production lifts the story out of its realistic medium and approaches the piece from the direction of a mystery play.

Neither the musical structure nor the dramaturgy of *Porgy* is realistic. We can see a large community with five or six characters emerging from it: they have their own fates and stories, and the others just form a kind of “community of common fate”. So, this is an oratorio structure: a few soloists emerging from the crowd. In my interpretation, in this production and with this cast, the message of *Porgy and Bess* can get through if we treat the piece as a staged oratorio instead of presenting the story in a verismo or hyper-realistic style. Clara’s baby has a very important role in the piece, being the symbol of hope for the future. In the character of Sporting Life, Satan appears, while the fallen, the crippled and the sinful are all yearning for salvation and the Promised Land. What could this be if not a mystery play?

What do you find unquestionably important to show from the culture and plot of *Porgy*?

The original setting and culture are provided by the language of the opera, this special Southern Black language, its poetry, rhythm and music, which was so important for the authors. The community depicted in the opera – characteristically of the African American view of life – and in contrast with us Europeans – can see hope even in the most miserable and painful situations: even a funeral dirge can become a life-affirming song of faith. Perhaps it is possible to get from poverty, homelessness and hopelessness to the “Promised Land”. And what this “Promised Land” means to different people and how one attempts to get there is the central question of this opera.

Felelős kiadó *Responsible publisher:* **Dr. Ókovács Szilveszter,**
a Magyar Állami Operaház főigazgatója *General Director of the Hungarian State Opera*
A műsorfüzetet írta és szerkesztette *The programme was written and edited by* **Kenesey Judit**
Angol fordítás *English translation by* **Hegedűs Gyula, Arthur Roger Crane**
Fotók *Photos:* **Ligeti Edina, Nagy Attila**
Képszerkesztő *Photo editor:* **Iványi Jozefa**
Frissített kiadás: 2025 *Revised edition: 2025*

Sir Willard White

STRATÉGIAI PARTNEREK
STRATEGIC PARTNERS

ARANY FOKOZATÚ TÁMOGATÓK
GOLD LEVEL SPONSORS

BOSCH

rexroth
A Bosch Company

DR. FEITH ZOLTÁN

